

CBU | CENTRUM FÖR FORSKNING
OM BARNS OCH UNGAS PSYKISKA
HÄLSA OCH UPPVÄXTVILLKOR

(Hur) identifieras och stöds barn vars föräldrar har svårigheter på vårdcentralen?

Gisela Priebe, professor i psykologi,

Föreståndare Centrum för forskning om barns och ungas
psykiska hälsa och uppväxtvillkor, CBU, Karlstads
universitet

Vilka är barn som anhöriga?

Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med

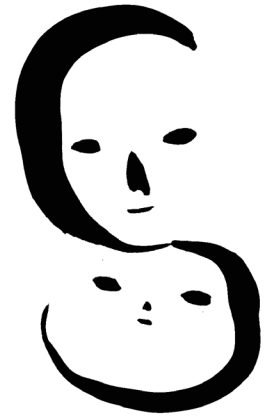
1. har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,
2. har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada,
3. har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar, eller
4. utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

Detsamma gäller om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider. (HSL 2017:30, 5 kap. 7§)

Vilka konsekvenser får anhörighskapet på kort och lång sikt?

- Skillnader beroende på barnens kontext, ålder och förutsättningar.
- Nedsatt föräldraförmåga
- Psykosociala problem, psykiatrisk och somatisk sjukdom
- Riskgrupp för skolavhopp, socialt utanförskap

Vad behöver barn som anhöriga?

- Vuxna som ser hur de har det
- Om möjligt: föräldrar som kommunicerar med barnet och som samtycker till stöd
- Ett välfärdssystem som identifierar barnen
- Ett välfärdssystem som erbjuder kvalificerat stöd till barnen och deras familjer

Hälso- och sjukvårdens ansvar

Gäller all hälso- och sjukvård.

Även inom primärvården.

Forskning om primärvårdens arbete med barn som anhöriga är mycket begränsad, både nationellt och internationellt.

För 10 år sedan ...

Enkät med medarbetare inom
primärvården i Värmland.

Resultat:

En stor del av respondenterna kände
inte till bestämmelsen i HSL.

Slutsats: Många barn som var anhöriga
identifierades sannolikt inte.

I ännu mindre grad erbjöds information,
råd och stöd.

Behov av kompetensutveckling hos
medarbetare, handlingsplan, fortsatt
forskning.

Magisteruppsats, sökbar i DiVA

Att identifiera och stödja barn
som anhöriga i primärvården

Åsa Karlsson

Karlstad 2015

Vad har hänt sedan dess?

Regelverket har utvecklats

- Bestämmelsen i HSL har utökats med nya grupper
- VIDA RUT-26224: Region Värmlands rutin om barnets rätt till information, råd och stöd vid anhörig/närståendes sjukdom, missbruk, våldsutsatthet eller dödsfall
- HSLF-FS 2022:39 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

Projekt Barn som anhöriga i primärvården i Region Värmland

Illustration: Sina Wirsén/Söderberg Agentur

Projektgrupp:

Åsa Karlsson, enhetschef, vuxenhabiliteringen, Region Värmland

Anita Nyquist, enhetschef, folkhälsoavdelningen, Region Värmland

Gisela Priebe, CBU, Karlstads universitet

Finansiering genom samverkansavtalet om klinisk forskning mellan Region Värmland och Karlstads universitet

Syfte

Uppföljande kartläggning av kunskapsläge och nuvarande arbete för att ge underlag för fortsatt utvecklingsarbete.

Metod

Digital enkätstudie med kliniskt verksamma medarbetare på samtliga 23 vårdcentraler i Värmland – läkare, sjuksköterskor, kuratorer, psykologer.

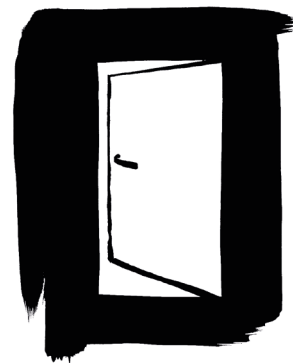
Fasta svarsalternativ + öppna frågor.

Förankring i ledningsgrupp. Information på APT. Spridning av inbjudan genom enhetschefer på respektive vårdcentral. 4 påminnelser.

28,4% svarsfrekvens.

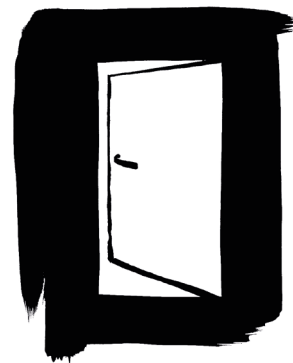

Att identifiera och stödja barn som anhöriga (senaste månaden)

	Total n(%)
Har haft patient med svårigheter enligt HSL (5 kap. 7§) senaste månaden	n=133
Ja, 1-5 patienter	51 (38)
Ja, 5 eller fler patienter	13 (10)
Nej	69 (52)
Har frågat om patienten har barn i hemmet	n=64
Ja, alltid eller i de flesta fall	38 (59)
Ja, i enstaka fall	7 (11)
Nej	17 (27)
Har frågat, men aldrig fått svaret att barn fanns i hemmet	2 (3)
Har samtalat om barnets situation och behov av stöd	n=44
Ja, alltid eller i de flesta fall	17 (39)
Ja, i enstaka fall	13 (30)
Nej	14 (32)
Samtalet medförde att insatser planerades/genomfördes	n=31
Ja, alltid eller i de flesta fall	10 (32)
Ja, i enstaka fall	12 (39)
Nej	9 (29)

Att identifiera och stödja barn som anhöriga (senaste månaden) II

	Total n(%)
Insatser som planerades/genomfördes vid dessa tillfällen	n=22
Uppmuntrade föräldern att själv kontakta Familjecentral, socialtjänst, barn- eller skolhälsovård, första linjen	16 (73)
Uppmuntrade föräldern att prata med barnet om familjesituationen	15 (68)
Orosanmälan till socialtjänsten	5 (23)
Kontaktade annan berörd verksamhet i barnets närområde	4 (18)
Förmedlade informationsmaterial till föräldern för att underlätta patientens samtal med barnet	3 (14)
Bokade i samråd med föräldern in en tid för enskilt samtal med barnet	1 (5)
Bokade in en tid för samtal tillsammans med förälder och barn	-
Remiss till annan vårdinstans	-

Kännedom om bestämmelsen i HSL, VIDA RUT-26224, egna rutiner på VC

	Total n(%) n=133
Kände till bestämmelsen i HSL 5 kap.7§	
Ja	87 (65)
Nej	46 (35)
Känner till rutin VIDA RUT-26224	
Ja, väl insatt i innehållet	12 (9)
Ja, men inte insatt i innehållet	47 (35)
Nej	74 (56)
VC har implementerat egna rutiner	
Saknas helt	23 (17)
Diskussioner, men ej skriftliga rutiner	13 (10)
Skriftliga rutiner, begränsad tillämpning	3 (2)
Skriftliga rutiner, väl kända och efterföljs	1 (1)
Vet ej	93 (70)

Föreskrifter om våld i nära relation

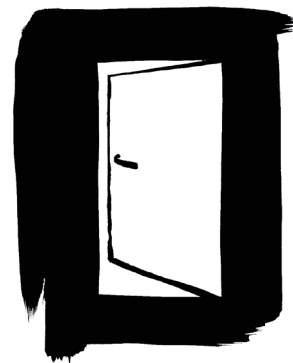
	Totalt n(%) n=131
Känner till föreskrifterna	
Ja	65 (50)
Nej	66 (50)
Nya rutiner har implementerats på VC för att identifiera våldsutsatta vuxna och barn	n=64
Ja	27 (42)
Nej	10 (15)
Vet ej	27 (42)

Vilka patientgrupper i HSL finns på vårdcentralen? (öppen fråga)

- 1) **samtliga patientgrupper som nämns i bestämmelsen i HSL berörs på vårdcentralen,**
- 2) **några patientgrupper är särskild aktuella på vårdcentralen,**
- 3) **förutom patientgrupp påverkas bedömningen av barnens behov även av andra faktorer.**

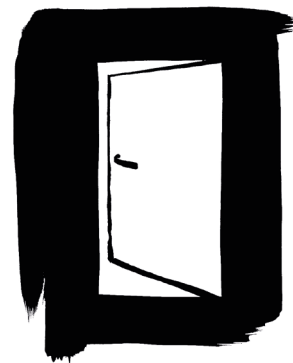
”Beroende på vad man definierar som psykisk störning så kan det ju vara en relativt liten del (om man mer ser det som allvarlig psykisk störning) eller en ganska omfattande grupp om man i psykisk störning räknar lättare psykiatrisk sjuklighet.”

”Tror det är svårt att säga vissa diagnoser utan mer hela systemet i sig hur de klarar av svårigheterna och hur det påverkar barnen. Så kanske främst förälderns funktionsnivå.”

Att utveckla arbetet med barn som anhöriga i primärvården (öppen fråga)

- 1) en generell önskan om mer tid, resurser och utbildning,
- 2) **Kompetensutveckling:** Öppna upp för dialog med den vuxne om barnet, Samtala med barn samt Faktakunskap,
- 3) **Implementering av rutiner på vårdcentralen:** Avgränsa och prioritera, Vårdokumentationssystem som stöd vid identifiering, Arbetsfördelning och specialisering, Riktlinjer och rutiner för medarbetare på vårdcentral, Avsätta tid för uppdatering och implementering, Informationsmaterial för barn och föräldrar, Trygg dialog och kontinuitet samt Diskussion och reflektion på arbetsplatsen,
- 4) **Samverkan:** Hänvisa vidare, allmänt samt exempel på samverkansparter.

Jämförelse med studien 2013

OBS! Delvis annan undersökningsgrupp
(2023: yngre, färre år i yrket).

	2013 (%)	2023 (%)
Haft patienter med svårigheter	40	48
Frågat om familjesituationen*	Nästan alla	70
Samtalade om barnens situation*	Ca 25	69
Genomfört insatser *	16	71

* Av dem som svarat Ja på föregående fråga

Slutsats jämförelse

- Tendenser till positiv förändring
- Tydligare skillnader hade kunnat förväntas efter 10 år
- Fortsatt behov av kompetensutveckling och implementering

Implikationer för den kliniska verksamheten

Vårdcentraler behöver anpassa regionala och nationella riktlinje och rutiner till förutsättningar i den lokala verksamheten

Fokus på:

- 1) att identifiera barnen,
- 2) att öppna upp för samtal med den vuxne patienten om barnens situation
- 3) fungerande samarbeten för de barn/familjer i behov av fortsatt stöd
- 4) korta interventioner och informationsmaterial med lokal anknytning.
- 5) kompetenshöjande insatser

Rapporten

Priebe, G., Nyquist, A. & Karlsson, Å.
(2024). Barn som anhöriga i
primärvården – En enkätstudie med
kliniskt verksamma medarbetare i
Region Värmland. Centrum för
forskning om barns och ungas
psykiska hälsa, CBU, Karlstads
universitet.

https://www.kau.se/files/2024-04/CBU_Rapport-Barn-som-anh-i-primarvarden_A4_2404-tillganglig_0.pdf

KAU.SE/CBU

KAU.SE/CBU

**KARLSTADS
UNIVERSITET**

<https://www.kau.se/cbu>

FÖR STUDENTER

FÖR MEDARBETARE

FÖR ALUMNER

🏠 CBU ☰

CBU

Centrum för forskning om barns och ungas psykiska hälsa och
uppväxtvillkor

KAU.SE/CBU